

Тақырып 1

Ақпараттық құқықтың пәні, әдісі және жүйесі

Мақсаты: Ақпараттық құқық теориясы бойынша студенттерге жалпы курс бағытымен таныстыру, осы пәнін қазіргі замандағы маңыздылығы мен қажеттілігін түсіндіру.

Тасырмалар:

1. Ақпараттық құқық құрылу тарихын қарастыру
2. Ақпараттық құқықтың түсінігі мен Ақпараттық құқық қатнастардың түсінігін, түрлерін, ерекшеліктерін қарастыру
3. Ақпараттың түсінігін заңдылық ерекшелігін және ақпараттың құрылысын, ақпараттың классификациясын т.б. мәселелерді қарастыру.

Негізгі терминдер:

Ақпарат, Ақпараттық қоғам, білім, Ақпараттық құқық, Ақпараттық құқықтық қатнастар, ақпаратты тарату, ақпаратты қуру, ақпаратты алмастыру, Интернет.

Қазіргі уақытта дүние жүзі бесінші Ақпараттық революцияны басынан кешіріп отыр, себебі ақпаратты алу, тарату өте жылдам қарқынмен қимылдауда. Техниканың, байланыс пен коммуникацияның дамуы вертуалдық әлемді дамытты. Компьютердің көптігі, Ақпараттық технологиялардың дамуы, ғылыми зерттеулерің, бизнестің дамуына, білім мен әлеуметтік қоғамның жақсаруына әкеліп соқты.

Қазіргі заманда « Ақпараттық қоғам» түсінігі көптеп қолданылуда, тек осы қоғам мемлекеттік территориялық шекараны мойындамайды. Ақпараттық қоғамның негізгі базасы болып мультимедиа саналады. Яғни Интернет және бақа да көптеген ақпарат қызметтері.

Тек қана Интернет пен СМИ негізгі ақпаратты алу, өңдеу, тарату жұмысымен айналысады. Тиісінше, қазіргі заманда оларсыз жұмыс жасауды шектету өте қиын, олардың маңызы өте зор.

Глобалдық Интернет жүйе – бұл бесінші революцияның нәтижесі, бүкіл әлемнің ақпарат жүйесі. 2003 жылғы санақ бойынша дүние жүзінде Интернетпен 50 млн. қолданушылар олардың 145 млн. АҚШ, 60 млн. Қытай, 10 млн. Ресей болып отыр. 2004 жылдың аяғында қолданушылардың саны 1 млрд. адамға жетеді деген болжам бар.

Интернет Қазақстан мемлекетіне 1996 жылдан бастап келді және 200 жылғы санақ бойынша 360 қолданушы бар. Ал 2001 жылдағы Интернет провайдерлер 50-ге жуық, 150 сайттар ашылып, қолданылуда. Астана мен Алматы қалаларында Интернет орталықтары ашылып, жұмыс істеуде. Қазақстанда Интернет- программалар тек білім жағынан емес, сол сияқты ғылыми зерттеулерде де қолданылуда.

Негізгі интернетті қолданушысы болып мемлекет табылады. Мемлекеттік органдармен қосылып автоматтандырылған Ақпараттық телекоммуникациялық жүйе құрылуда.

Осынын бәрі Ақпараттық қатнастардың құқықтық реттеуіне әкеліп соқтырады, нәтижеде құқықтың бір саласы – Ақпараттық құқық дүниеге келеді.

Ақпараттық құқық бұл комплекстік құқық, қоғамдағы ақпаратты алу, беру, тарату, өңдеу, айырбастау сияқты қатнастарды реттейтін құқық саласының бір түрі.

Ақпараттық құқықтық қатнастар – бұл қоғамдық қатнастың бір түрі, екі немесе одан да көп субъектілердің арасындағы ақпаратты алу, Бер, тарату, өңдеу, айырбастау сияқты қатнастарды реттейді.

Тақырып 2

Ақпараттық құқықтық нормалар және ақпараттық құқықтық қатынастар. Ақпараттық құқықтың қайнар көздері.

Мақсаты: Ақпараттық құқық норма мен ақпараттық құқықтық қатнастардың түсінігі мен ерекшелігіне анализ жасау. Ақпараттық құқықтың қайнар көздерін қарастыру.

Тапсырмалар:

1. Ақпараттық құқықтық қатнастардың түсінігі мен ерекшелігін, белгілерін және түрлерін қарастыру.
2. Ақпараттық құқықтық қатнастардың түсінігі мен түрлерін қарастыру
3. Ақпараттық құқықтық қатнастардың негізгі объектілерін ашу (ақпарат, көпшілік ақпарат құжат, Ақпараттық жүйе, Ақпараттық қызмет көрсету, шектелген ақпарат)
4. Ақпараттық қатнастардың субъектілерін қарастыру: қолданушылар, иемденушілер, мемлекеттік органдардың осы жүйе бойынша қоғамдық қатнастарды реттеу.
5. Ақпараттық құқықтық қайнар көзінің түсінігі мен түрлерін қарастыру.

Негізгі терминдер:

Ақпараттық құқықтық қайнар көзі, Ақпараттық қатнастардың субъектілері, Ақпараттық қатнастар, ақпарат, көпшілік ақпарат құжат, Ақпараттық жүйе, Ақпараттық қызмет және заттар, шектелген Ақпараттық жүйе және т.б.

Ақпаратпен алмасу және ақпаратпен күрес газырында актуалдық сұрақ болып Ақпараттық меншік, субъектілердің Ақпараттық қатнастардағы құқықтық жағдайы, қолданушылар мен провайдерлердің Интернет жүйесінде алатын орны болып табылады. Бұл сұрақтың барлығы Ақпараттық құқықтық нормалармен реттеледі.

Қазіргі уақытта республикада Ақпараттық заң шығару процесі жүруде, бірақ біз көптеген мемлекеттерден артта қалып отырмыз. Оның ішінде Интернет жүйесінде Ақпараттық қатнастардың құқықтық реттелуі мен Ақпараттық қауіпсіздік туралы сұрақ бойынша .

Ақпараттық нормаларды реттейтін қатнастары бойынша мыналарға болуға болады азаматтардың Ақпараттық құқығы, Ақпараттық компьютерлік нормалар, телекоммуникациялық нормалар тағы сол сияқты және бұл нормалар әкімшілік, азаматтық құқық, қылмыстық құқық тағы бақа нормаларға жатады, бірақ объектілердің спецификасы бойынша ерекшеленеді.

Ақпараттық қатнастардың субъектілері болып қолданушылар, ақпаратты қолданушылар, провайдерлер, сайттардың иеленушілері, журналисттер, ақпаратшылар тағы бақалар табылады. Олардың құқықтық жағдай ҚР азаматтық кодексімен, БАҚ, байланыс т.б. нормативтік актілермен реттеледі.

Ақпараттық құқықтық қайнар көздеріне мыналар: Ақпараттық құқықтық қатнастарды және оны бұзғаны үшін жауапкершілікті реттейтін нормативтік құқықтық актілер; ғылыми қайнар көздер; материалды қайнар көздер, оның ішінде шынайы оқиғалар мен фактілер және де ғылыми және нормативтік қайнар көздердің жетілдіруге итермелейтін, ақпараттық техникалар мен саяси оқиғалардың бұл өмірде қарқынды дамуы жатады.

Тақырып 3

Ақпараттық меншіктің мәселелері

Мақсаты: Ақпараттық меншіктің мәселелері, иемденушілер мен қатысушылардың құқықтық мәртебесін қарастыру.

Тапсырмалар:

1. Ақпараттық құқықтың мәртебесін қарастыру
2. Құрастырушылардың құқықтық жағдайын, жауапкершілігін, міндеттерін қарастыру.
3. Ақпаратты иемденушілердің құқықтық мәртебесін қарастыру.
4. Қолданушылардың құқықтық мәртебесі мен міндеттерін қарастыру.

Негізгі терминдер:

Ақпарат, Ақпараттық меншік, ақпаратты иеленуші, ақпаратты құрастырушы, ақпаратты қолданушы, Ақпараттық құқық, Ақпараттық міндеттер, Ақпараттық бостандық, Ақпараттық құқық бұзушылық үшін жауапкершілік т.б.

Қазақстан Республикасының Конституциясы адамдардың құқығы мен бостандығын, жеке өмірі туралы ақпаратты алу, тарату жөніндегі мәселелерді бекітті. Бұл құқықтар мен бостандықтар заңда және заңға тәуелді актілерде орын тапты.

Әрбір азаматтың ақпаратты алуға құқығы, соның ішінде мемлекеттік басқару жүйесі мен қоғамдық өмір туралы ақпаратты білуге құқылы. Тек мемлекеттік құпиялар және өзге де заңмен белгіленетін құпияларды білуге шектеулер қойылған. Әрбір азамат ақпаратты шығаруға құқығы бар, (авторлық құқық) немесе таратуға (журналист, Ақпараттық агенттің бастығы, информаторлар) құқығы бар. Сол сияқты үшінші Ақпараттық құқық - бұл ақпаратты нақты, уақтысында алуға құқығы.

Сонымен қатар заңшығарушы құқықтары мен міндеттерін көрсетеді. Оның ішінде Интернетпен ақпаратты өңдеу және қолданушылардың трансшектелуі байланысы үшін жауаптылығы қиын проблемалардың бірі б.т.

Қазақстандағы актуалды сұрақтардың бірі авторлық құқық, яғни авторлық құқықтың заңмен қорғалуы, заңсыздыққа жол бермеу және мемлекетпен қорғалуы б.т.

СМИ-дің құқықтық мәртебесі. Бұқаралық ақпарат алуының қайнар көзі болып жер шарының тұрғындары, қазақстандықтар да жатады. СМИ мен мемлекеттік органдардың ара қатынасы өзгеше тығыз байланысты, негізгі арақатынасын реттеу Қазақстан Республикасының заңында, яғни «Бұқаралық ақпаратты туралы заң» б.т.

2000 жылдан бастап Қазақстанда ақпараттың негізгі мәселелеріне байланысты жеке-жеке заңдар шығуда «Байланыс туралы», «Ақпараттандыру туралы», «Электрондық жазылу туралы» заңдар қабылданған. Мемлекеттік программалар мен концепциялар аттастырылған, олардың ең бастысы: Мемлекеттік информациялық инфрақұрылымының қалыптасуы және дамуы бағдарламасы 16 наурыз 2001 ж Қазақстан Республикасының мемлекеттік информациялық байланыс жүйесі қалыптасуы және даму бағдарламасы 20 қарашада 2000ж Қазақстан Республикасының мемлекеттік ақпарат қауіпсіздігін қамтамасыз ету бағдарламасы 2000-2003ж және 2004-2006ж одан бұрыңғы ақпарат және ақпараттандыру сұрақтарының қауіпсіздігі, оған қоса әскери сферада Қазақстан келісім жасаған. Бірақ ішкі ақпарат қауіпсіздігі жайлы акт сұрақтары жоқ, яғни заңды бейнелер қауіпсіздігі (коммерциялық кәсіпорндардан басқа) мемлекеттік мүшелер және қоғам.

Нормативтік құқықтық база қалыптасатын уақытта барлық қабылданған актілер, әр қайсысы өзіне арналған аясында, әрқайсысы ақпараттың саяси сұрақтарын қамтамасыз етеді. Бірақ олардың барлығы керек кезде қабылданған, яғни жүйесіз. Соған мысалы, «Ақпараттандыру туралы» заң қабылданған, бірақ ақпарат түсінігін дамытатын акт жоқ, яғни шығарылатын аясындағы қауіпсіздік, құқықтық қатынас жайлы заң жоқ.

Бұл жағдайда біз жүйесіздің Қазақстан Республикасының ақпарат туралы заңшығарылуына «актандарға» алып келеді. Осы жағдай Қазақстан Республикасының «ақпарат және ақпаратты қорғау» заңымен шықса болады. Осындай заң қабылдау үшін шетелдік аналогтар қажет. Сонда да Ақпараттық қауіпсіздік әрбір азаматтың ақпарат алу, оларды білу құқықтарымен сыйысу керек.

Тақырып 4

Ақпараттық технология және оның қазіргі таңда Қазақстан Республикасындағы дамуы.

Мақсат: Ақпараттық және АТ секторының қазіргі қоғамдағы ролі мен маңыздылығын қарастыру және талдау.

Тапсырмалар:

1. Ақпараттың маңыздылығынын сұрақтарын қоғамда айырбасталуын қарастыру
2. Қазақстанда АТ секторынын дамуы сұрақтарын және осы мәселеде мемлекеттін саяси сұрақтарын қарастыру
3. Республикада Ақпараттық секторынын дамуын құқықтық реттеу сұрақтарын қарастыру.

Негізгі терминдер:

Ақпарат, Ақпараттық технология, экономикалық ақпарат секторы, мемлекеттік басақару транспорты, ақпараттану, байланыс телекоммуникациясы.

Ақпаратты қолдану мемлекеттін дамуына және дүниежүзілік байланыста да әсер етеді. Ақпараттың дамуы технологияны мемлекеттік заттарға олардың артурлі Жана блоктарға болінуіне алып келед. Қазіргі танда Қазақстан Ақпараттық технологияда периферииндік мемлекет болып келеді. Глобалдық процесс сияқты қарым-қатнаста саяси, социалистік, мәдениеттік және басқа қатнастар мемлекеттер арасынан тек қанна товардың жоғарылауы Гана емес, капитал бірақ көп мөлшерде ақпараттар ғалымдардың технологиясымен активизацияланған.

Алғаш ролді әлемдік информациялау жүйедегі ІТ технологиясынын дамуы роль ойнайды. Қазақстан ІТ технологиясын дамыту және пайдалану қадамына, мемлекеттік басақару сферасында, Ақпараттық технологиялық Парк істеуде, өз спутнигін жіберу жоспарланған. Алайда Қазақстан әлсіз ақпараттық база және әлсіз ақпарат- технологиялық деңгейі көптеген проблемаларға, тауекелдерге әкеліп отыр.

Шетелдік Ақпараттық индустрия, рыноктық принциптарда али еш бір елде жасалмағанын көрсетеді. Улттық Ақпараттық инфоструктуралар купиялармен қамтиды. Бұл принцип Қазақстанда да «Байланыс туралы заңнын» негізінде. алайда бұл экономикалық жағдайда Қазақстанға. Басқа ТМД елдер қатары өз техникасын шығару пайдасыз.

Фирмалар тек дилерлік қызмет атқаруда және техникалық болшектерді алып келіп, Қазақстан жерінде оны құрастырады. Бұл отандық ақпарат техникасынын жоқтығы артурлі шетелдік фирмалардан компьютерлерді сатып алуға алып келеді.

Сонымен Қазақстанға дұрыс саясат қажет, импорттық средстваларды сатып алу жайлы улттық шешім қабылданды.

Мысалы ретінде Унді елін алуға болады ол ел шет фирмаларға қаты техникалар тек өз мемлекетінде құрастырылады. Бұл шығысты азайтады, қосымша жұмыс орындарын жаратып ІТ техникаларын дамытады. Бұл жағдайда мемлекеттік налогты жеңілдетіп, фирмаларды қолдайды, олар: Dell Compaq және бақалар. Онтүстік Шығыс Азияда технопарктер, льготтық налогтық зоналар жасалып жатыр. Осы жолда Қазақстан әрекет бастады.

Алдыңғы елдерде Ақпараттық инфоструктура және Ақпараттық қоғам дамуы мемлекеттік қадағалауда. Бұл сектордың дамуына мемлекеттін

экономикалық мүмкіндіктерді пайдаланады: сату лицензиялары, налог және кеден льготтары.

2003-2005ж индустрия-инофациялық стратегияның дамуын технопарктер қурумен қамтиды. Алматыда жүргізілетін «Ақпараттық –технологиялық парк» құрылысы жайында. Қазақстан Республикасының Президенті жолдауында айтылған. Қазіргі уақытта Siemens, Microsoft, Hewlett Packard, Cisco, Thalles деген компаниялармен меморандумдар қабылданған. Алайда ІТ технопарк уялы байланыс рыногында Қазақстандық, шетелдік фирмалар қызмет жүргізуде. Ақпараттық өндіріс мемлекеттің дамуының маңызды қорсетушісі болып келе жатыр. АҚШ пен Еуропа елдері уялы телефон, компьютерлік техника т.б. Азия Тынық мұхиттың региондарынан қалатындығын мойындайды. Қазақстандық диллерлер тек импорттық технологияларды алып келеді, бірақ ол принторларды өзімізде де шығарса болар еді. Сонда жерге және мүлікке налог төлейтін еді де, технопаркте баға аз болар еді. Қазақстан үлкен нәтижеге қуқылы.

Одан бақа Қазақстанға үлкен масштабтық проекттер қажет, ол экономикалық әлеуметтік және технологиялық проблемаларды шешуге мүмкіндік береді. Мысалы россияда «АқпаратАлем» деген программа қурылған, оның негізгі мақсаты, мемлекеттің ғылыми дамуын үлкен технологиялар мен инфраструктура қуру арқылы бұр Ақпараттық қоғам қуру б.т. Осы программа арқылы Ресей еңбектік, шикізаттық, энергетикалық, және экономикалық ресурстарын қотеру б.т. Экономикалық және тез спутник каналдар арқылы адамдарға заңдық, әлеуметтік, денсаулық сақтау т.б. көмектер көрсетіледі.

Осындай бағдарламалар Қазақстанға қажет.

Қазақстанда байланыс модернизациясына байланысты көптеген істер жүргізілуде. Мемлекетімізде ВОЛС деген линия жүріп жатыр, ол НИСМ-ның үшінші этапы. Ол арқылы Қазақстан 2006ж Азия мен Еуропа ортасының үлкен телекоммуникация орталығы болуы тиіс. Алайда НИСМ 80% телекоммуникациялық қызметтермен қамтиды және казактелеком данийлары бойынша республикамызда 1000пункт

Тақырып 5

Ақпараттық қауіпсіздік – ақпараттық қатынастардың объектісі ретінде

Мақсат – ақпараттық қауіпсіздіктің түсінігі мен объектісін және де құқықтық реттеуі мен оның қамтамасыз етуін өарастыру және анализдеу.

1. Ақпараттық қауіпсіздіктің түсінігі және оның мазмұнын азаматтарға, сонымен қатар біртұтас қоғам мен мемлекетке қатынасын қарастыру.
2. Ақпараттық қауіпсіздіктің объектісін азаматтарға қоғамға және мемлекетке қатысты қарастыру.
3. Қатердің негізгі түрлерін қарастырып, олардың құқықтық реттеуі мен қорғауын қарастыру.
4. Ақпараттың қауіпсіздігі туралы Қ.Р. концепсиясын қарастыру.

Мемлекеттік саясаттың негізгі тапсырмасы мен мемлекеттің функциясы болып ұлттық қауіпсіздікпен қамтамасыз ету табылады. Ұлттық қауіпсіздіктің анализі, дүниежүзілік қоғам қауіпсіздігі көрсеткендей, бұлардың ең бастысы ішкі мінез-құлықтан туындайды және де ішкі саясаттың, экономикалық,экологиялық ақпараттық рухтық сфера бағытталған.

Ақпараттық қауіпсіздік ұлттық қауіпсіздіктің жүйесінде көбірек анықталады.

Есептеу техникасының жақсы дамуы,яғни байланысы және коммуникация құралдары мемлекет аралық ақпараттық кеңістіктің құрылуы мен дамуына жақсы мүмкіндік туғызады.Жалпылық компьютерлендіру,ақпараттық технологияларының жедел дамуы революциялық жаңару мен бизнестің ғылыми зерттеулерді,білім мен қоғамның өрге дамуына алып келеді.

Ақпарат негізгі өнім болып табылады.Мұның кейбір кезде шикізат өнімінің құнынан асып кетеді.ХХІ ғасырдың ұраны – интеллектуалдық бәсекелестік.ХХІ ғасырда негізі қаланған глобалдылық, ақпараттық техникалардың дамуы, Интернет трансшекаралық қоғамның құрылуына,яғни ақпараттық қоғамның құрылуына алып келді.Бірнеше есеге ақпаратты тұтыну,айырбастау,іздеу мен өндіру өсті.Бұның жағымды және жағымсыз салдары да бар. Ақпараттық ресурстарды қолдану мемлекетке,қоғамға, тұлғаға, коммерциялық және өзге де құрылымдарға қауіп келтіреді.Практиканың көрсетілуі бойынша, ақпараттық құрал қазір жақсы таратылған.

Ақпарат кез келген қоғамға және мемлекетке қауіп төндіретін құрал бола алады.

Ақпараттық қауіпсіздік барлық субъектілердің қызығушылығын қамтиды: мемлекеттің,қоғамның және жеке тұлғаның.Бұлар өзара тығыз байланысты және тәуелді. Ақпараттық қауіпсіздікті – ұлттық қызығушылықтың ақпараттықортада қорғаншылығы, сонымен қатар тұлға , қоғам мен мемлекеттіңқызығушылығын қамтамасыз етуі.

Қауіпсіздікпен қамтамасыз ету – бұл біртұтас мемлекеттің саясат жүргізуі, бұл жерде экономикалық, саяси, құрылымдық және басқа да әдіс қолданып, тұлғаның, қоғам мен мемлекеттің қызығушылығына бағыттау және төнген қауіптің алдын алу және ескерту. Ақпараттық қауіп қазіргі уақытта ұлттық қауіптілікпен анықталады.. Бұған дәлел ретінде барлық дүние жүзі болады және бұл әскери конфликтіге алып келеді (мысалы: Ирак, Чечня т.б.)Ақпараттық құрал экономикалық кеңістікте де қолданылады.Мысалы: ақпараттық – қаржылық күрес АҚШ пен Қытайдағы,дүниежүзілік қаржылық ортаға өз әсерін тигізген.Осылардан қорытынды жасап, Қазақстан бұдан қолдану құралының үлгісін алуы керек.

Ұлттық қауіпсіздендірудің әдістері құқықтық, экономикалық және құрылымдық – техникалық болып бөлінеді.Сонымен қатар біріншісі кейінгісін тек қорытындыламай, ары қарай дамуына жол беруі керек.

Құқықтық ғылымда ақпараттық қауіпсіздік теориялық тұрғыдан 3 негізгі түрге бөлінеді: тұлғаның ақпараттық қауіпсіздігі, қоғамның ақпараттық қауіпсіздігі және мемлекеттің ақпараттық қауіпсіздігі тұлғаның объектісі ретінде ар-

намыс, іскерлік беделі және денсаулығы және басты фактор болып оның өзі-өзі ұстауы – санасы болып табылады. Ақпаратты қабылдаудың көпшілік санасының объектісі ұлттың рухтық, құлықтылық және моральдық даму сатылары болып табылады. Өз кезегінде ақпараттық әсер, біздің көзқарасымыз бойынша, арнайы дайындалған ақпараттың бағытталуы деп түсінеміз (мысалы: жарнама, жариялау, жария үлгі, әрекет), бұл белгілі бір мақсатты орындауға бағытталған әрекет. Мақсатына байланысты ақпаратты қабылдау пөзитивті және негативті болып бөлінеді, сәйкесінше олар пөзитивті ақпарат және неготивті ақпарат деп аталады.

Негативті ақпарат, басқаша сөзбен зиянды ақпарат, біздің көзқарасымызша адам мен қоғамға қауіпті болып табылатын ақпараттық қауіпсіздік. Мұндай ақпаратқа конституцияның құрылымына қарсы, мемлекеттік біртұтастылыққа, нәсілдік, ұлттық және діни қарсылық тудырып, порнография мен зорлыққа алып келеді. Сонымен қатар негативті ақпаратқа дүниеде болып жатқан сәтсіз оқиғалар, террорлық әрекеттер, коррупцияның өсуі және тағы басқа, яғни, адамның нерв жүйесіне зиян келтіретіндерді жатқызамыз. Мұндай ақпаратты қолданудың қауіптілігі бағытталған, көзделген адамның санасына әсер етуі. Мұндай кезде нақты болған істі анықтау, анализдеуі мен баға беріп, шешім қабылдау қиынға соқтырады. «Ақпараттық-психологиялық қауіпсіздік» түсінігі заңнамаларда анықталмаған, мұны реттеп, қамтамасыз ететін мемлекеттік орындалуы да белгіленбеген.

Мұны шешімнің негізі ретінде шетелдік тәжірибені алуға болады, нақты айтқанда АҚШ-тың тәжірибесін, 3 негізгі бағытта жүреді:

1. ЖАӘ үшін мемлекеттік ұсыныс. Бұл жерде баспасөз құқығына ашық түрде шектеу қойылмаған, бірақ негативті және басқа түрдегі жаңалықтарға бағыт-бағдар беріп отырады, бұл психологиялық қысымды болдырмау мақсатында істелінеді және де этикалық нормаларды сақтау, қоғамды қадағалау қызметін атқарады. Мысалы: діни қоғамның айналыс әрекетін сөзбе-сөз жеткізуге болмайды (абайсызда немесе қасақана бұларға жарнама жасау)

2. ЖАӘ одақтық өзіндік шектеу. Басқаша айтқанда журналисттің ар-намыс кодексі, сонымен қатар ол ішкі одақтық келісімділікпен құрылуы керек және де ол Қазақстанның ұлттық қызығушылықтарын сақтау керек және тұлғаның ар-намысын сыйлау керек, сонымен бірге оқырмандардың шынайы және тексерілген ақпаратты алу құқығын қорғау керек.

3. Негативті ақпаратты таратуды заңды түрде шектеу.

Қ.Р заңнамасы негативті ақпараттың түрлері: жала жабу, балағаттау, жалған жарнама таратудың алдын алу жолдарын қарастырған. Бірақ мемлекет механизмінде психикалық әсер етудің алдын алу функциясы жоқ. Осы тұста А.Қ.Ш. тәжірибелерін еске алуға болады. Ол жерде тотальды қадағалау саясаты күшейіп, жүзеге асырылады. Мұндай қатаң әрекет қажеттілік тудырмайды, бірақ мемлекет ақпараттық қызығушылықтарды қорғау үшін белгілі әрекет қолдану керек. Сонымен бірге ақпараттық-психологиялық қауіпсіздікке де. Сонымен қатар видеокөрсетілім мен видеожарнамалар (осы жерде еске сала кететін жайт 2005 жыл – жарнама тарату жылы – Интернет жылында,

видеокөрсетілім және видеожарнамалардың айналымы 10 млрд долларға жеткен, бұл көрсеткіш алдыңғы жылғыға қарағанда 40% -ке көп) психикалық әсер етудің (емдеу) құралы болып табылады. Қ.Р «Жарнама туралы заңы» 25 кадр ұғымын қарастырмайды, олар емдік мақсатта қолданылуы мүмкін және басқа да бағыттарда қолданылады. Заң 25 кадрды жарнама ретінде қолдануға тиым салу керек еді, мұндай шектеулер көптеген мемлекеттерде қарастырылған және біздің заңнамamızда ол қарастырылмаған. Қоғамға ақпараттық-психикалық қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін мемлекет жалпылық ақпарат құралдарымен келісімге, ымыраға барады. Қ.Р ақпараттық заңдары түзетулерді қажет етеді, әсіресе негативті ақпараттың таратылуының құқықтық реттелуі. Қазіргі кезде республикаға Қ.Р ақпараттық-саяси Концепциясы қажет. Бұл мемлекетті әлемдік технологияның, институттың жаңа ашылымдарына алып келіп, бұлар мемлекеттің өз мақсаттарына жетуіне алып келер еді. Республикадағы ақпараттық саясаттың негізі – ұлттық идея экономикалық өсу идеясы, бірқалыптылық пен көркеюі болып табылады. Берілген концепция ақпараттық ресурстарды таратудың барлық түрлерін қамту керек және де ақпараттық қызметтің де түрлерін (ЖАӨ, Интернет және т.б.). Ерекше орынды ақпаратты қорғау институты алу керек, әсіресе оның идеологиялық кезеңдері (тұлға мен мемлекеттің қызығушылығын қорғау және де бұл қызығушылықтардың қарым-қатынасы).

Европаның әр мемлекетінде ұлттық ақпараттық саясаттың құрылу бағдарламасы бар, ол жалпылық ақпараттың әдісі (ЖАӨ) даму программасын, ақпараттық қауіпсіздік мәселелерін, ақпараттық ортаны және т.б. реттейді. Сонымен қатар бұл саясат көзбояушылық емес, бұл мемлекеттің бәсекеге қабілеттігін, экономикалық, саудалық және техникалық даму сатысын көрсетеді.

Тақырып 6

Интернеттің виртуалдық ортасын пайдаланудың құқықтық проблемалары

Интернет желісінің пайда болуы. “Виртуалдылық” т%өсінігі. Интернет ортасындағы негізгі объектілер мен субъектілер. Интернеттегі ақпараттық қатынастарды реттеудің негізгі к±қықтық проблемалары. К±жат айналымының электрондық айналымының к±қықтық проблемалары. Электрондық қолдың (подпись) мертебесі.

Мақсат – Интернет трансшекаралық жүйесіндегі ақпараттың құқықтық реттелуінің ерекшелігін қарастыру мен талдауы.

Міндеттері:

1. Интернет 5-ші ақпараттық революция мен оның мағынасының нәтижесі ретінде

2. Интернеттегі ақпараттың құқықтық реттеуінің мәселелерін қарастыру.

3. Интернеттің дүниежүзілік практикалық реттеуінің жолдарын қарастыру.

Негізгі терминдер:

Интернет, сайттар, провайдерлер, ақпараттық айналым, ақпараттық қоғам, хакерлер, Интернет – дүкендер, Интернет – фирмалар, ИТ – басқармасы, ақпараттандыру және т.б.

Интернет – бұл АҚШ әскери бірігудің нәтижесі, бір-бірін байланыста ақпараттық жүйе, ол ақпараттық қоғамның ақпараттық құрылымын құрайды. Оның ерекшелігі ол ешкімнің меншігі емес, сол себепті ол құқықтың объектісі ретінде танылмайды.

Дамып келе жатқан қоғамдағы Интернеттің алатын орнына баға беру қиын, қызмет көрсетудің көптеген түрлері пайда болады Интернет- дүкен, Интернет-формалар, Интернет – агенттіктер, Интернет – білім беру жәнт.б.

Ақпараттық қатынастар нақты ақпараттық ортада пайда болады, бұл ол жердегі физикалық тасымалдаушының өзгеріп тұратындығын көрсетеді. Ақпараттық ортадағы Интернеттің ерекшелігі электрондық түрде жүретіндігінде.

Виртуалды ортада ақпаратты таратуды 2 түрге бөліп қарастырамыз: активті және пассивті. Активті – белгілі бір субъектінің ақпаратының берілгенін тікелей тұтынушыға жеткізуі, пассивті – субъект тұтынуға ақпаратты жеткізушісі келген уақытта оны сайттарға жіберіп, тұтынушыдан жауап күтеді.

Ең бастысы мәселе заңдастырылмаған ақпаратты Интернеттерге жіберу құқығының болуы. Мұндай жағдайларға арналған арнайы құрылымдар бар. Бұлжерде провайдер ерекше орын алады.

Тақырып 7

Бұқаралық ақпараттарды жасау мен бөлу кезіндегі қатынастарды құқықтық реттеу

Бұқаралық ақпарат институтының конституциялық негіздері.

Бұқаралық ақпарат қоралдарының (БАҚ) түрлері және түрлері. БАҚ қызметінің негізгі қағидалары. БАҚ институтындағы ақпараттық құқықтық қатынастардың негізгі субъектілері (редакция, бас редактор, журналист, оқырман, басып шығарушы, қорықтайшы, тұтынушы және т.б.).

Ақпараттық құқықтық қатынастың негізгі объектілері: радио-, теле-, аудио-, видео-, газеттер, журналдар және т.б.

БАҚ қызметін мемлекеттік реттеу. Мәдениет, ақпарат және спорт Министрлігінің мкілеттігі мен құзыреті. Мемлекеттік органдар мен БАҚ-ның өзара қатынасу проблемалары. БАҚ саласындағы заңнаманы бұзғаны үшін жауаптылық.

Тақырып 8

Библиотекалық және архивтік іс саласындағы қатынастарды құқықтық реттеу

Библиотекалық қызметтер және тиісті саладағы мемлекеттік саясат. Осындай ақпараттық кәсіптік қатынастардың субъектілері мен объектілері. Библиотеканың қожасы мен пайдаланушының кәсіптіктерін қорғау, ақпараттар мен мәдени құндылықтардың жалпыға қол жетімділігін қамтамасыз ету.

Архивтік істі ұйымдастыру мәселелері. Архив құжаттарын құру, оларды сақтауды ұйымдастыру, жинақтау мен пайдалану тәртібі. Тиісті ақпараттық қатынастың негізгі объектілері мен субъектілері. Архивке қатысты мемлекеттік саясат.

Ұлттық архивтік қор құжаттары, орнында болғандар жеке меншікте, сауда іс - сатылу объектісімен бола алады, айырбасты немесе сыйлық, сонымен қатар Қазақстан Республикасының шектерінің артынан тасып әкетілген тек кейін меншік иесі алдын ала келісулері уәкіл етілген органмен және дубликаттардың беру шарты жанында немесе мемлекеттік архивке тұрақты сақтауға көрсетілген құжаттардың найзаларының.

Архивтік құжаттарға меншік құқық қайта ұйымдастыру жанында немесе заңгерлік беттердің жоюының

1. Ұлттық архивтік қор құжаттары мемлекеттік ұйымдардың жекешелендіруі жанында, жасалғандар жекешелендіруге дейін, меншік мемлекеттік статусын сақтайды, оқиғалардың шығарушының аржағында, заң шығарумен алдын ала ескерілгендердің Қазақстан Республикасының.

2. Ұлттық архивтік қор құжаттары мемлекеттік ұйымдардың жекешелендіруі жанында, жасалғандар жекешелендіруге дейін, меншік мемлекеттік статусын сақтайды, оқиғалардың шығарушының аржағында, заң шығарумен алдын ала ескерілгендердің Қазақстан Республикасының.

3. Ұлттық архивтік қор құжаттары заңгерлік беттердің қайта ұйымдастыруы жанында және құқықтық мирасқорларға жеке құраммен өңделінген түрде беріледі.

4. Шешім заңгерлік беттердің жоюы жанында орын туралы ұлттық архивтік қор құжаттарының сақтау жалғасын және жеке құраммен уәкіл етілген органмен келісумен таратушы комиссиямен немесе конкурс басқарушымен қабылданады.

Құқық кепілдіктері және ұлттық архивтік қор құжаттарының қолдануында физикалық және заңгерлік тұлғалардың назарларының:

1. Хабар, ұстаушы архивтіктерді құжаттарда, мемлекеттік болып табылатын меншікпен, мемлекеттің интеллектуалдық меншігі сияқты Қазақстан Республикасының заң шығаруымен қорғалады.

2. Құжаттар, орнында болғандар мемлекеттіктерді Қазақстан Республикасының архивтерінде және олардың бөлімдерде, сонымен қатар ақпараттық жүйе мемлекеттік архивтерге олардың тұсуынан кейін жыл арқылы оларға қоғамдық пайдалану үшін ашылады және бөлімдер.

3. Ұлттық архивтік қор құжаттарының қолдануы, орнында болғандардың жеке меншікте, меншік иесі келісуінен тек қана жүзеге асады.

4. Ұлттық архивтік қор құжаттарымен тегін пайдалану физикалық және заңгерлік тұлғалар құқық Қазақстан Республикасының болады, сақталынғандармен мемлекеттік және ведомстволық архивтерде және олардың бөлімдерде ашық қолдануға арналған. Құжаттардың қолдану шек қоюлары қазіргі заң 16 бабында физикалық және заңгерлік тұлғалардың бөлек категорияларына орналастырады .

5. Құқық қорғанышына арналған және заңды назарлардың оларға мемлекеттік, ведомстволық және жеке архивтер архивтік мәлімет құжаттарының негізінде, қажеттілерге физикалық және заңгерлік беттерге выдовать міндетті. Физикалық және заңгерлік тұлға найзалардың завереных алуына құқық болады және выписковпен архивтіістердің архивтік құжаттан . Көпий және выписки, мемлекеттік архивтермен берілгендер және олардың бөлімдермен, ведомстволық және жеке архивтермен, ресми құжаттармен келеді, түпнұсқалардың заңгерлік күшін бар болушылармен .

1. Мемлекеттік және ведомстволық архивтер , ұстаушылар қаражаттық құралдардың шотының артынан, физикалық және заңгерлік беттердің қызмет етуі жанында ақылы қызметтерді көрсете алады және ретінде алынған құралдар қолдану, үкіметпен анықталғанда Қазақстан Республикасының .

2. Құжаттардың қолдануында коммерческом жанында меншік құқық оларға олардың меншік иесінің ар жағында аман сақталады.

Архивтік істі мемлекеттік жөнге салуы

1. Архивтік іс мемлекеттік жөнге салуы сұрақ, органмен уполномочныммен жүзеге асатынды, жатады :

1) қамтамасыз ету бірыңғай мемлекеттіктің архивтік істе саясатшылар және документообразования , қызмет үйлестігі физикалық және заңгерлік беттердің мына сұрақ;

2) құру және құжаттардың найзалардың ұлттық архивтік қор жұмыс жасау, орталықтандырылған мемлекеттік есеп қамтамасыз ету ұлттық архивтік қор докумекнтовы ;

3) Тарих деректі ескерткіштерінің қорғаныш және мәдениеттің, орнында болғандардың республикалық меншікте, олардың сақтауы және қолдану ;

4) Жинау және республикаға қайтаруды архивтік құжаттардың Қазақстаны оның тарихімен, орнында болғандардың шекараның ар жағында;

5) Жобалардың өңдеу және архивтік іс дамуы мемлекеттік бағдарламаларының орындауы және республикада құжатнама басқаруының Қазақстан ;

6) Ақпараттық ау жасау және банкінің тап осылардың ұлттық архивтік қор құжаттарымен ;

7) ұлттық архивтік қор құжаттарының шығару ұйымы, ал дәл осылай ғой қолдану олардың мемлекет сауалдарының удоетварениясына арналған , қоғамдар және азаматщрдың ;

Қорғаныш объектісі - хабар , немесе хабар сақтаушысы, немесе ақпараттық процесс, бұл жағынан алғанда қайсылардың хабар қорғаныштары мақсатпен қойылғанмен қорғанышты және сәйкестік қажетті қамсыздандыру.

Байланыс операторы - физикалық немесе заңгерлік бет, электрлік немесе пошталық байланыс беруіне құқық бар болушы.

Ресми құжаттар - құжаттары заң шығаратын атқару немесе сот өкімет органдарымен, міндетті, ұсынылатын немесе ақпараттық мінез-құлық кигендер .

Хабарға рұқсат құқық - хабарға рұқсат ережелерінің жиынтық , заңға сүйінген құжаттармен анықталғандардың немесе собственником, хабар владельцымы .

Барлайтын хабар - хабар затрагиивающих туралы Қазақстан тіршілік маңызды назарлары нақты және потенциалды мүмкіншіліктерде , әрекеттерде , жоспарларда және шетел мемлекеттердің ойларында, ұйымдар және беттердің.

Мемлекеттік құпияны жұртқа жаюы - жұртқа жаю мәлімдеуде , мемлекеттік құпияны құрастырушылардың , бетпен . қайсыға қызметпен белгілі ол сенілген болатын немесе болды немесе жұмысқа, егер бұлар болат мәлімдеулері басқа беттердің дәулетімен, мемлекеттік опасыздық белгілерінің жоқ болуы жанында .

Рассекречивание мәлімдеуде және олардың сақтаушылардың - алу ертерек енгізілгендердің таратуға шек қоюды мәлімдеуде , состояющих олардың сақтаушыларына рұқсатқа мемлекеттік құпияны .

Қызмет арамдық - салу лауазымды бетпен, сонымен қатар самоуправдениямен жергілікті мемлекеттік қызмет ететін немесе орган қызмет ететін, емес бетпен должнастныммен болатышдардың, ресми құжаттарға біле тұра сведяниимен жалғандардың, ал көрсетілген құжаттарға салу бірдей дұрыстауда, искожающих олардың нақты ұстауы , егер бұлар дияния орыстныхтен жетілген немесе басқа жеке құштарлық .

Қызмет хабар - кез келген емес болатын арзанның хабар, беттерді қояды, онымен байланысты өзінікін қожалық етуші қызмет жайлар, еңбекті міндеттердің немесе айрықша жайға келісім-шарттың.

Қызмет туынды - жазылған туындысы обязанностей орындалуының немесе қызмет тапсырма ретінде .

Бұқаралық хабар құралдары (БАҚ)- оқтыш-оқтын баспа шығару, радио -, теле -, видеопрограмма кинохроникальная бағдарлама немесе бұқаралық хабар оқтын-оқтын тарату басқа тұры .

Хабар қорғаныш тәсілі - рет және айқын принциптердің қолдану ережелері және құралдардың хабар қорғаныштары.

Құралдың хабар қорғаныштары - техникалық, криптографияльпс, програмные немесе басқа басқа құралдың, арналғандар қорғанышқа арналған мәлімдеуде, состояющих мемлекеттік құпияны, құралдың, қайсыларды олар

реализованны, сонымен қатар бақылау құралдары хабар қорғаныш эффективностисі.

Байланыс құралдары - техникалық құралдың, қолданылатындар құруға арналған, өңдеулер, тапсырулар немесе қабылдаудың электр байланыс хабарлауында немесе пошталық жүруда .

Электрондық құралдың цифрлік аппараттың қол қоюлар немесе құрал програмныесі, орындау қамтамасыз етуші бірақ біреудің келесілердің функцияның - жасау электрондық цифрлік электрондық құжатта қол коюдың жабық кілт қолдануымен қол қою электрондық цифрауой, электрондық құжатта растау подленности қол кою электрондық цифрауой қол кою электрондық цифрауой , цыфровых подпесеймен электрондық ашық және жабық кілттердің жасауы.

аккредитация — журналистгі тағайындау рәсімі және оның екілеттігін мемлекеттік органның, қоғамдық бірлестіктің және ұйымның тануы;

бұқаралық ақпарат — тұлғалардың шектеусіз топтарына арналған баспа, дыбыс-бейне және езге де хабарлары мен материалдары;

бұқаралық ақпарат құралдары саласындағы уәкілетті орган — бұқа-ралық ақпарат құралдары саласында мемлекеттік реттеуді жүзеге асыратын мемлекеттік орган (бұдан өрі — уәкілетті орган).

бұқаралық ақпарат құралы — мерзімді баспасөз басылымы, радио және теледидар бағдарламасы, киноқұжаттама, дыбыс-бейне жазбасы және кепшілік қол жеткізе алатын телекоммуникациялық желілердегі (интернет және басқала-ры) \А/ЕВ-сайттарды қоса алғанда, бұқаралық ақпаратты мерзімді немесе үздіксіз жария таратудың басқа да нысаны;

бұқаралық ақпарат құралдарының енімі — мерзімді баспасөз басылы-мының жеке немірінің немесе дыбыс-бейне бағдарламасының таралымы не-месе таралымының бір бөлігі, радио, теледидар, кино хроникалық бағдарлама-лардың жеке шығарылымы, көпшілік қол жеткізе алатын телекоммуникациялық желілердегі \Л/ЕВ-сайтта беріл-ген ақпарат;

бұқаралық ақпарат құралының өнімін тарату — мерзімді баспасөз ба-сылымдарын сату (жазылу, жеткізу, үлестіру), радио, теледидар бағдарламала-рын эфирге шығару, кинохроникалық бағдарламаларды көрсету;

бұқаралық ақпарат құралының редакциясы — жеке тұлға не бұқаралық ақпарат құралына материалдар жинауды, дайындауды және шығаруды жүзеге асыратын заңды тұлғаның құрылымдық бөлімшесі болыл табылатын шығарма-шылыққұжым;

бас редактор (редактор) — бұқаралық ақпарат құралының редакция-сын басқаратын және оны шығару мен таратуға, эфирге шығаруға тиісінше екілеттігі бар жеке тұлға;

журналист (бұқаралық ақпарат құралының екілі) — еңбек қатынастары немесе өзге де шарттық қатынастар негізінде бұқаралық ақпарат құралы үшін хабарлар мен материалдар жинау, өңдеу және әзірлеу жөніндегі қызметті жүзеге асыратын жеке тұлға;

кешен — бір бірімен ортақ мақсаттарымен байланысты және бірыңғай құрылым құрайтын ғимараттар жиынтығы;

мерзімді баспасөз басылымы — тұрақты атауы, ағымдағы немірі бар және кемінде үш айда бір рет шығарылатын газет, журнал, альманах, бюллетень, олар-дың қосымшасы;

МЕВ-сайт — Қазақстан Республикасының жеке немесе заңды тұлғасы-ның арнайы техникалық және бағдарламалық құралдардың көмегімен дайындалған, меншік иесі жаппай тарату мақсатында ақпарат беретін электронды өкіл-дікбет;

ресми хабар — бұқаралық ақпарат құралдары арқылы одан әрі тарату мақсатымен мемлекеттік органдар беретін ақпарат;

ретрансляция — техникалық құралдарды пайдалануға қарамастан, басқа бұқаралық ақпарат құралының теле- немесе радио бағдарламаларын (теле-немесе радио хабарларының жиынтығы) қабылдау және бір мезгілде не жазып алып толық және өзгеріссіз тарату;

таратушы — меншік иесімен, баспагермен шарт бойынша немесе өзге де заңды негіздерде бұқаралық ақпарат құралының өнімін таратуды жүзеге асыратын жеке немесе заңды тұлға;

теледидар, радио, бейне, кино хроникалық бағдарламасы — толық атауы бар және кемінде жарты жылда бір рет эфирге шығатын мерзімді дыбыс-бейне хабарлары мен берілімдерінің жиынтығы;

цензура — бұқаралық ақпарат құралдарының хабарларын және матери-алдарын мемлекеттік органдармен, лауазымды адамдармен және өзге де ұйым-дармен олардың талап ету бойынша немесе өзге де негіздер бойынша хабар-лар мен материалдарды не олардың жекелеген бөліктерін таратуды шектеу немесе оларға тыйым салу мақсатымен алдын ала келісу;

эфирге шығу — ұқсас және цифрлық электромагнитті жүйелерді пайдалана отырып, теледидар, радио бағдарламаларын, дыбыс-бейне жазбаларын тарату;

эротикалық сипаттағы өнім— тұтас алғанда және үнемі секске әуестенушілікті қаузытайтын баспасөз басылымы немесе теледидар радио бағдарламасы;

Сөз, ақпаратты алу және тарату бостандығы

Сөз, шығармашылық бостандығына, өз көзқарастары мен сенімдерін бас-па арқылы және өзге де нысанда білдіруге, ақпараттарды заңда тыйым салынбаған кез келген әдіспен алуға және таратуға Қазақстан Республикасының Конституциясында кепілдік беріледі.

Цензураға тыйым салынады.

Мемлекеттік органдар, қоғамдық бірлестіктер, лауазымды адамдар мен бұқаралық ақпарат құралдары әрбір азаматты оның құқығы мен мүддесіне қатысты құжаттармен, шешімдермен және ақпарат кездерімен танысу мүмкіндігін қамтамасыз етуге міндетті.

Мемлекеттік құпияны немесе заңмен қорғалатын езге де құпияны құрайтын мәліметтерді жария етуге, экстремизм немесе терроризмді насихаттауға және ақтауға, терроризмге қарсы операцияларды жүргізу кезеңінде олардың техникалық тәсілдері мен тактикасын ашатын ақпаратты таратуға, есірткі құралдарын, психотроптық заттар мен прекурсорларды, сондай-ақ порнографияны насихаттауға жол берілмейді.

Бұқаралық ақпарат құралдарының тілі

Бұқаралық ақпарат құралдары мемлекеттік тілде және басқа да тілдерде гаратылады.

Мемлекет Қазақстан Республикасының тілдер туралы заңдарына сәйкес бұқаралық ақпаратты алу және оны тарату кезінде әркімнің ана тілін пайдалану құқығын қамтамасыз етеді.

Мемлекеттік тілдегі бұқаралық ақпарат құралдарының телевизиялық және задио бағдарламаларының апталық келемі уақыты бойынша басқа тілдердегі «абарлардың жиынтық келемінен кем болмауға тиіс.

Мемлекеттік тілдегі хабарларды хабар таратудың тәуліктік кестесіне орналастыру хабарлар эфирге шығатын бүкіл кезең ішінде біркелкі жүзеге асырылуға тиіс.

Бұл талап кабельдік, эфирлі-кабельдік телевизия желілеріне қолданылмайды.

Қазақстан Республикасының бұқаралық ақпарат құралдары туралы заңдары

Бұқаралық ақпарат құралдары туралы заңдар Қазақстан Республикасының Конституциясына негізделеді, осы Заңнан және Қазақстан Республикасының басқа да нормативтік құқықтық актілерінен тұрады.

Егер Қазақстан Республикасы бекіткен халықаралық шартта осы Заңдағыдан өзгеше ережелер белгіленсе, халықаралық шарттың ережелері қолданылады.

БҰҚАРАЛЫҚ АҚПАРАТ ҚҰРАЛДАРЫ САЛАСЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК РЕТТЕУ

Бұқаралық ақпарат құралдары саласындағы мемлекеттік реттеу

Бұқаралық ақпарат құралдары саласындағы мемлекеттік реттеу телевизия және (немесе) радио хабарларын таратуды ұйымдастыру жөніндегі қызметті құқықтық қамтамасыз ету, лицензиялау, Қазақстан Республикасының бұқаралық ақпарат құралдары саласындағы заңнамасының сақталуын бақылау арқылы жүзеге асырылады.

Қазақстан Республикасының бұқаралық ақпарат құралдары туралы заңнамасының сақталуын мемлекеттік бақылауды уәкілетті орган мен басқа да мемлекеттік органдар Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген ерлерінің құзыреті шегінде жүзеге асырады.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің бұқаралық ақпарат құралдары саласындағы құзыреті

Қазақстан Республикасының Үкіметі:

- 1) бұқаралық ақпарат құралдары саласындағы мемлекеттік саясаттың негізгі бағыттарын әзірлейді және олардың іске асырылуын қамтамасыз етеді;
- 2) Қазақстан Республикасында таратылатын шетелдік бұқаралық ақпарат құралдарын есепке алуды жүзеге асыру тәртібін айқындайды;
- 3) телевизия және (немесе) радио хабарларын таратуды ұйымдастыру жөніндегі қызметті лицензиялау тәртібін бекітеді.

Уәкілетті органның құзыреті

- 1) бұқаралық ақпарат құралдары саласында мемлекеттік саясатты қалыптастыру мен іске асыруды қамтамасыз ете; -
- 2) бұқаралық ақпарат құралдарын есепке алуды жүзеге асырады;
- 3) телерадио хабарларын тарату құқығын алуға конкурстар еткізу ережесін бекітеді;
- 4) телевизия және (немесе) радио хабарларын тарату үшін радио жиіліктер номиналдарын белу жөніндегі ашық конкурстар еткізуді ұйымдастырады;
- 5) Қазақстан Республикасының лицензиялау туралы заңнамасында белгіленген тәртіппен телевизия және (немесе) радио хабарларын таратуды ұйымдастыру жөніндегі қызметті лицензиялауды жүзеге асырады;
- 6) лицензиаттың лицензияда көрсетілген шарттарды сақтауын бақылауды жүзеге асырады және Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен лицензияның қолданысын тоқтата тұру туралы шешім қабылдайды;
- 7) Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен республикалық деңгейде мемлекеттік ақпарат саясатын жүргізу жөніндегі мемлекеттік тапсырысты қалыптастырады, орналастырады және оның жүзеге асырылуын бақылайды;

- 8) бұқаралық ақпарат құралдары саласындағы халықаралық ынтымақтастықты жүзеге асырады;
- 9) Қазақстан Республикасының аумағында таратылатын шетелдік бұқаралық ақпарат құралдарын есепке алудың бірыңғай тізілімін жүргізеді;
- 10) бұқаралық ақпарат құралдары саласындағы мемлекеттік және салалық (секторалдық) бағдарламаларды өзірлейді және іске асырады;
- 11) тарихи және (немесе) мәдени құндылығы бар жазылымдарды сақтау тәртібін айқындайды;
- 12) журналистерді аккредиттеу ережесін бөкітеді;
- 13) жергілікті атқарушы органдардың Қазақстан Республикасының бұқаралық ақпарат құралдары саласындағы заңнамасының сақталуын бақылауды жүзеге асыруы жөніндегі қызметін үйлестіреді;
- 14) орталық және жергілікті атқарушы органдардың бұқаралық ақпарат құралдары мәселелері жөніндегі қызметін үйлестіреді. ^

Облыстардың (республикалық маңызы бар қаланың, астананың) жергілікті атқарушы органдарының құзыреті

Облыстардың (республикалық маңызы бар қаланың, астананың) жергілікті атқарушы органдары:

- 1) өңірлік бұқаралық ақпарат құралдары арқылы мемлекеттік ақпараттық саясатты іске асырады;
- 2) облыстың (республикалық маңызы бар қаланың, астананың) аумағында таратылатын шетелдік бұқаралық ақпарат құралдарын есепке алуды жүзеге асырады;
- 3) арнайы стационарлық үй-жайларды орналастыру тәртібін және онда эротикалық сипаттағы материалдар жариялайтын мерзімді баспасөз өнімін өткізу ережесін бекітеді;
- 4) Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен өңірлік деңгейде мемлекеттік ақпараттық раясатты жүргізу жөніндегі мемлекеттік тапсырысты қалыптастырады, орналастырады және оның жүзеге асырылуын бақылайды;
- 5) тиісті өкімшілік-аумақтық бірлікте бұқаралық ақпарат құралдарының Қазақстан Республикасының заңнамасын сақтауын бақылауды жүзеге асырады;
- 6) уәкілетті органға статистикалық деректерді, шетелдік бұқаралық ақпарат құралдарын есепке алу жөніндегі ақпараттарды, сондай-ақ Қазақстан Республикасының заңнамасын сақтау жөніндегі мәліметтерді табыс етеді.

Мемлекеттік бақылау

Мемлекеттік бақылаудың мақсаты жеке және заңды тұлғалардың Қазақстан Республикасының бұқаралық ақпарат құралдары туралы заңнамасын сақтауын қамтамасыз ету болып табылады.

Облыстардың (республикалық маңызы бар қаланың, астананың) жергілікті атқарушы органдары жүзеге асыратын бұқаралық ақпарат құралдары саласындағы мемлекеттік бақылау мыналарды:

- 1) осы Заңда көзделген талаптарды сақтау жөніндегі бақылауды;
- 2) бұқаралық ақпарат құралдары арқылы таратылатын жарнамаға қатысты бақылауды қамтиды.

Уәкілетті орган, облыстардың (республикалық маңызы бар қаланың, астананың) жергілікті атқарушы органдары жүзеге асыратын бұқаралық ақпарат құралдары саласындағы мемлекеттік бақылау тексеру нысанында орындалады. Тексерудің түрлері:

жоспарлы - алдыңғы тексерулерге қатысты Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген уақыт аралықтары ескеріліп жүргізілетін мемлекеттік орган жоспарлаған тексеру;

жоспардан тыс - жеке және заңды тұлғалардың етініштеріне дереу ден қоюды талап ететін қалыптасқан әлеуметтік-экономикалық жағдайға байланысты тағайындалатын тексеру;

рейдтік - лицензияның, тіркеу және өзге де рұқсат ету құжаттарының болу-ын, сондай-ақ мемлекеттік органның бақылау объектісі болып табылатын бақылау жабдығының дұрыс қолданылуын тексеру.

Тексеру жүргізудің мерзімі нұсқама берілген кезден бастап күнтізбелік он бес күннен аспауға тиіс.

БҰҚАРАЛЫҚ АҚПАРАТ ҚҰРАЛДАРЫНЫҢ ҚЫЗМЕТІН ҰЙЫМДАСТЫРУ

Бұқаралық ақпарат құралын құру құқығы

Бұқаралық ақпарат құралын құруға Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес жеке және заңды тұлғалардың құқығы болады.

Бұқаралық ақпарат құралы заңды тұлға нысанында да, заңды тұлғаның құрылымдық бөлімшесі нысанында да құрылуы мүмкін.

Бұқаралық ақпарат құралын есепке қою туралы куәлік бұқаралық ақпарат құралының енімін шығаруды (эфирге шығуды) жүзеге асыруға, ақпараттық сипаттағы хабарлар мен материалдарды таратуға негіз болып табылады. Бұл талап \Л/ЕВ-сайттарға қолданылмайды.

Заңды тұлғаның - Қазақстан Республикасындағы бұқаралық ақпарат құралы меншік иесінің немесе осы саладағы қызметті жүзеге асырушының акцияларының (үлесінің, пайының) 20 проценттен астамын шетелдік жеке және заңды тұлғалардың, азаматтығы жоқ адамдардың тікелей және (немесе) жанама иеленуіне, пайдалануына, билік етуіне және (немесе) басқаруына тыйым салынады.

Бұқаралық ақпарат құралының меншік иесі

Меншік иесі - бұқаралық ақпарат құралын иелену, пайдалану және оған билік ету құқығын жүзеге асыратын жеке немесе заңды тұлға, не жеке және (немесе) заңды тұлғалардың бірлестігі.

Бұқаралық ақпарат құралының меншік иесі тиісті шарт негізінде өзінің меншікті, сондай-ақ басқа да бұқаралық ақпарат құралдарына қатысты редак-

ция, редактор, журналист, баспагер, таратушы ретінде іс-қимыл жасауға құқылы.

Бұқаралық ақпарат құралының редакциясы

Редакция меншік иесінің тапсыруы бойынша бұқаралық ақпарат құралын әзірлеуді және шығаруды (эфирге шығаруды) жүзеге асырады.

Редакцияға бас редактор (редактор) басшылық етеді. 2-1. Мыналар:

- 1) сот іс-әрекетке қабілетсіз деп танылған азаматтар;
- 2) тағайындау кезінде заңда белгіленген тәртіппен соттылығы алынбаған немесе өтелмеген азаматтар;
- 3) шетелдіктер не азаматтығы жоқ адамдар;
- 4) өздерінің кінәсінен бұқаралық ақпарат құралының шығарылуы (эфирге шығуы) сот шешімімен токтатылған бұқаралық ақпарат құралының бас редактор-лары (редакторлары) болған азаматтар соттың шешімі заңды күшіне енген күннен бастап үш жыл ішінде бас редактор (редактор) бола алмайды.

Меншік иесі мен редакция арасындағы қатынастар жарғымен және шартпен реттеледі.

Ақпарат агенттігі

Ақпарат агенттігі - Қазақстан Республикасының заң актілеріне сәйкес тіркелген, қызметі ақпараттық сипаттағы хабарлар мен материалдарды жинауға, қайта өңдеуге және таратуға бағытталған заңды тұлға.

Ақпарат агенттігінің хабарлары мен материалдарында оның атауы мен шығарылған уақыты қоса берілуге тиіс.

Ақпарат агенттігінің хабарлары мен материалдарын бұқаралық ақпарат құралдары таратқан кезде ақпарат агенттігіне сілтеме жасауға міндетті.

Ақпарат агенттігіне осы Заңның 2, 10-баптарының күші қолданылады.

Бұқадаһық ақпарат құралының баспагері

Баспагер - бұқаралық ақпарат құралының өнімін өндіруді материалдық-техникалық жағынан қамтамасыз етуді жүзеге асыратын жеке немесе заңды тұлға.

Егер меншік иесі бұқаралық ақпарат құралының өрі баспагері болмаса, меншік иесі мен баспагердің құқықтары, міндеттері мен жауапкершілігі жеке шартпен белгіленеді.

Бұқаралық ақпарат құралын есепке қою, қайта есепке қою

Қазақстан Республикасының аумағында таратылатын, WEB-сайттардан басқа, бұқаралық ақпарат құралдары уәкілетті органда міндетті түрде есепке қойылуға тиіс.

Есепке қою, қайта есепке қою үшін бұқаралық ақпарат құралының меншік иесі не оның уәкілдік беруі бойынша әрекет ететін тұлға осы Заңның 11-бабының талаптарына сай келетін арыз береді.

Бұқаралық ақпарат құралын есепке қойған кезде, сондай-ақ бұқаралық ақпарат құралын есепке қоюды куәландыратын құжаттың телнұсқасын алған кезде

Қазақстан Республикасының Салық кодексінде айқындалатын тәртіппен алым алынады.

Бұқаралық ақпарат құралын есепке қою, қайта есепке қою туралы арыз түскен күнінен бастап он бес күн ішінде қаралуға тиіс. Арызды қараудың қорытындылары бойынша уәкілетті орган бұқаралық ақпарат құралының меншік иесіне есепке қою туралы куәлік береді не мынадай негіздер бойынша:

1) егер уәкілетті орган бұрын сол атпен және сол аумаққа таралатын бұқаралық ақпарат құралын есепке қойғаны туралы куәлік берген болса не оның аты бұрын құрылған бұқаралық ақпарат құралының атымен айырғысыз дәрежеде ұқсас болса;

2) егер арыздың мазмұны осы Заңның 11-бабының талаптарына сай келмейтін болса;

3) егер арыз бұқаралық ақпарат құралының шығарылуына (эфирге шығуына) тыйым салу туралы сот шешімі заңды күшіне енген күннен бастап бір жыл өтпей тұрып берілсе;

4) егер бұқаралық ақпарат құралын есепке қойғаны үшін алым төленбесе;

5) егер меншік иесінің ауысуына орай бұқаралық ақпарат құралын қайта есепке қою туралы арызға бұқаралық ақпарат құралына меншік құқығын басқа тұлғаға беруді растайтын шарттың нотариалды түрде куәландырылған көшірме жазба-сы қоса тіркелмесе;

б) егер есепке қоюға шығарылуын (эфирге шығуын) бұрын сот тоқтатқан бұқаралық ақпарат құралының атымен (атының бір бөлігімен) және тақырылтық бағытымен немесе аты мен тақырыптық бағытын қайталайтын бұқаралық ақпарат құралы мәлімделген болса, сондай-ақ шығарылуы (эфирге шығуы) сот шешімі-мен тоқтатылған бұқаралық ақпарат құралының меншік иесі не бас редакторы (редакторы) соттың шешімі заңды күшіне енген күннен бастап үш жыл ішінде арыз берген жағдайда, есепке қоюдан бас тартады.

Мерзімді баспасөз басылымының меншік иесі есепке қою туралы куәлікті алған күннен бастап үш ай ішінде бұқаралық ақпарат құралы өнімін шығаруға кірісу құқығын сақтайды.

, Теле-, радио-, бейне-, кинохроникалық бағдарламаның, ақпарат агенттігінің меншік иесі есепке қою туралы куәлікті алған күннен бастап алты ай ішінде бұқаралық ақпарат құралы өнімін шығаруға, ақпараттық сипаттағы хабарлар мен материалдарды таратуға кірісу құқығын сақтайды.

Бұқаралық ақпарат құралының шығарылуын (эфирге шығуын) сот тоқтатып қойған жағдайларды қоспағанда, бұқаралық ақпарат құралы өнімін шығару мерзімін еткізіп алған, сондай-ақ бұқаралық ақпарат құралы өнімін шығару үш ай бойы тоқтап қалған жағдайда, уәкілетті органның шешімімен бұқаралық ақпарат құралын есепке қою туралы куәліктің күші жойылды деп танылады.

Бұқаралық ақпарат құралы меншік иесі ауысқан не ұйымдық-құқықтық нысаны, атауы, сондай-ақ бұқаралық ақпарат құралының аты, басылымның не хабардың тілі, таралу аумағы, негізгі тақырыптық бағыты, бас редакторы (редакторы);-редакцияның мекенжайы және шығарылу мерзімділігі өзгерген жағдайларда қайта есепке алынуға тиіс.

Бұқаралық ақпарат құралын есепке қою туралы арыз

Бұқаралық ақпарат құралын есепке қою туралы арызда:

- 1) бұқаралық ақпарат құралы меншік иесінің атауы орналасқан жері, ұйымдық-құқықгық нысаны;
- 2) бұқаралық ақпарат құралының тілі (тілдері);
- 3) шығарылымның болжалды мерзімділігі;
- 4) негізгі тақырыгыпқық бағыты;
- 5) таралу аумағы;
- 6) бас редактордың (редактордың) тегі, аты, өкесінің аты;
- 7) редакцияның мекенжайы көрсетілуге тиіс. Арызға:

жеке тұлғалар үшін - кәсіпкерлік қызметпен айналысу құқығын растайтын құжаттың нотариалды түрде куәландырылған көшірмесі;

заңды тұлғалар үшін - заңды тұлғаны мемлекеттік тіркеу (қайта тіркеу) туралы куәліктің, құрылтай құжаттарының нотариалды түрде куәландырылған көшірмелері;

бұқаралық ақпарат құралын есепке қою үшін бюджетке алым төленгенін растайтын құжат қоса тіркеледі.

Бұқаралық ақпарат құралын есепке қою кезінде өзге талаптарды алға тар-туға тыйым салынады.

Бұқаралық ақпарат құралын есепке қоюдан босату

Таралымы:

- жүз данаға жетпейтін мерзімді баспасез басылымдарын;
- ресми, нормативтік және өзге дә актілерді;
- сот практикасының бюллетеньдерін;
- кабелдік желілермен таратылатын теле-, радио-, бейне-, кинохроникалық бағдарламаларды, егер қызмет көрсету аумағы бір ғимаратпен немесе кешенмен шектелген болса, есепке қою талап етілмейді.

Бұқаралық ақпарат құралын шығаруды (эфирге шығаруды) тоқтата тұру және тоқтату

Бұқарадың ақпарат құралын шығару (эфирге шығару) меншік иесінің немесе соттың шегамі бойынша тоқтатыла тұруы не тоқтатылуы мүмкін.

Басылымдардың бір немесе бірнеше нөмірінің шығарылуын, сондай-ақ радио және теледидар бағдарламаларының эфирге шығуын, өзге де бұқаралық ақпарат құралдарының шығарылуын уақытша тоқтату, тоқтата тұру деп түсініледі. Бұқаралық ақпарат құралын шығаруды (эфирге шығаруды) тоқтату тұру үш айдан аспайтын мерзімге жол беріледі.

Мемлекеттік құпияларды құрайтын мәліметтерді немесе заңмен қорғалатын өзге де құпияны жария ету, терроризмге қарсы операцияларды жүргізу кезеңінде олардың техникалық тәсілдері мен тактикасын ашатын ақпаратты тарату, есірткі құралдарын, психотроптық заттар мен прекурсорларды насихаттау, қатыгездік пен зорлық-зомбылықты, өлеуметтік, нәсілдік, ұлттық, діни, тектік-топ-тық және рулық басымдықш угіттеу немесе насихаттау, порнофафиялық және арнайы жыныстық-эротикалық сипаттағы радио-, телебағдарламаларды тарату, сондай-ақ кино- және бейнеөнімдерді көрсету,

осы Заңның 3-бабында, 10-бабының 3-2-тармағында көзделген талаптарды бұзу, сондай-ақ 14-бабының 3-1-тармағының, 15 және 16-баптарының талаптарын бір жыл ішінде қайталап бұзу белгіленген тәртіппен бұқаралық ақпарат құралдарының шығарылуын (эфирге шығуын) тоқтата тұруға негіз болып табылады.

Қазақстан Республикасының конституциялық құрылысын күштеп өзгертуді, оның тұтастығын бұзуды, мемлекет қауіпсіздігіне нұқсан келтіруді, соғысты насихаттау және үгіттеу, экстремизмді немесе терроризмді насихаттау, сондай-ақ белгіленген мерзімде бұқаралық ақпарат құралдарының шығарылуын (эфирге шығуын) тоқтата тұру себептерін жоймау бұқаралық ақпарат құралдарының шығарылуын (эфирге шығуын) тоқтатуға негіз болып табылады.

Меншік иесінің не соттың шешімі бойынша бұқаралық ақпарат құралының шығуын (эфирге шығуын) тоқтата тұрған не тоқтатқан жағдайда уәкілетті органға хабарлама жіберіледі.

Бұқаралық ақпарат құралын шығаруды (эфирге шығаруды) тоқтату оны есепке қою туралы куәліктің күшін жоюға әкеп соғады.

БҰҚАРАЛЫҚ АҚПАРАТ ҚҰРАЛДАРЫН ТАРАТУ

Бұқаралық ақпарат құралдарын тарату

Бұқаралық ақпарат құралдарын таратуды меншік иесінің шешімі бойынша оның өзі не шарт негізінде немесе өзге де заңды негіздерде редакция, баспагер, сондай-ақ ұйымдар мен азаматтар жүзеге асырады.

Эротикалық сипаттағы материалдар жариялайтын мерзімді баспасөз басшыларын тек қана мөлдір ораммен буылып-түйілген күйінде және бөлшек саудадан соған арнап әдейі бөлінген тұрақты үй-жайларда сатуға жол беріледі, олардың орналасқан жері мен ондағы сату ережелерін жергілікті атқарушы орган-дар белгілейді.

Порнографиялық және арнаулы сексуалдық-эротикалық сипаттағы радио, теледидар бағдарламаларының эфирге шығарылуына, сондай-ақ кино және бейне өнімінің көрсетілуіне, қатігездік пен зорлықты насихаттауға тыйым салынады.

Алкоголь өнімдерін жарнамалауға 2004 жылғы 1 қаңтардан бастап тыйым салынады.

Темекі және темекі бұйымдарын жарнамалауға тыйым салынады.

Шетелдік бұқаралық ақпарат құралдарының теле- және радио бағдарламаларын ретрансляциялау телерадио хабарларын тарату арналары арқылы берілетін хабарлардың жалпы көлемінің: 2002 жылғы 1 қаңтардан бастап өлу процентінен, 2003 жылғы 1 қаңтардан бастап жиырма процентінен аспауға тиіс.

Бұл талап кабелдік және эфирлік-кабелдік теледидарлар тарататын хабарларға қолданылмайды.

Заңды негіздерде жүзеге асырылатын бұқаралық ақпарат құралы таратуға жеке немесе заңды тұлғалар, сол сияқты мемлекеттік органдарды лауазымды

адамдары тарапынан кедергі жасауға, заңсыз төркілеуге, сондай-ақ таралымын немесе оның бір бөлігін жоюға заңды күшіне енген шешімі негізінде болмаса жол берілмейді.

Шығарылым деректері

Мерзімді басылымның әрбір шығарылымында мынадай мәліметтер болуға тиіс:

- 1) бұқаралық ақпарат құралының атауы;
 - 2) бұқаралық ақпарат құралының меншік иесі;
 - 3) бас редактордың (редактордың) тегі және аты-жөні;
 - 4) есепке қою туралы куәліктің нөмірі мен берілген күні және оны берген органның атауы;
 - 5) басылымның мерзімділігі;
 - 6) бұқаралық ақпарат құралының рет нөмірі мен жарық көрген күні;
 - 7) таралымы;
 - 8) баспахананың атауы, оның мекен-жайы және редакцияның мекен-жайы.
2. Бұқаралық ақпарат құралы эфирге әрбір шыққан сайын, ал үздіксіз хабар таратқан жағдайда тәулігіне кемінде төрт рет өзінің атауын жариялап отыруға міндетті.

Мерзімді басылымдардың міндетті даналары мен теле-және радиохабарлар материалдарын сақтау

Мерзімді басылымдардың міндетті тегін даналарын, соның ішінде осы Заңның 12-бабына орай есепке қоюдан босатылғандарын олар әзірленген күні бұқаралық ақпарат құралының меншік иесі немесе оның тапсыруы бойынша үшінші тұлға Ұлттық Мемлекеттік кітап палатасына, Ұлттық кітапханаға, Қазақ-стан Республикасы Парламентінің кітапханасына, уәкілетті органға жібереді.

Бұқаралық ақпарат құралдарының (теледидар, радио хабарларын тара-ту) редакциялары эфирге шығарған өз хабарларының жазбаларын бір ай бойы сақтауға, сондай-ақ оларды өздерінің эфирлік жұмысының тіркеу журналында көрсетуге және оны соңғы жазба жасалған кезден бастап кемінде бір жыл сақтауға міндетті. Тарихи немесе мәдени жағынан құнды жазбалар уәкілетті орган айқындайтын тәртіппен сақталады.

БҰҚАРАЛЫҚ АҚПАРАТ ҚҰРАЛДАРЫНЫҢ АЗАМАТТАРМЕН ЖӘНЕ ҰЙЫМДАРМЕН ҚАТЫНАСЫ

Авторлық туындылар мен хаттар

Редакция пайдаланылатын туындыларға құқықты, оның ішінде интеллектуалдық меншікке авторлық және өзге де құқықтарды сақтауға міндетті.

Оқырмандар хаттарын жариялау кезінде олардың мәтінін қысқартуға және оның мазмұнының мағынасын бұрмаламай редакциялауға жол беріледі.

Егер заңда өзгеше кезделмесе, бұқаралық ақпарат құралы редакциясын ол қабылдамай тастаған материалды жариялауға ешкімнің де міндеттеуге құқығы жоқ.

Ресми хабарлар

Мемлекеттік органдардың ресми хабарлары бұқаралық ақпарат құралдарында Қазақстан Республикасының заң актілеріне сәйкес орналастырылады. Мемлекеттік органдар, бұқаралық ақпарат құралдарының өкілдеріне, олардың меншік нысанына және кімге қарайтынына қарамастан, өтініш жасаған кезде, Қазақстан Республикасының мемлекеттік құпиясы болып табылатынынан басқа ақпаратты тең шарттарда беруге міндетті.

Мемлекеттік органдар мен өзге де ұйымдар сұратылып отырған ақпаратты өтініш түскен күннен бастап үш күннен кешіктірмей беруге не беру мерзімін немесе беруден бас тарту себебін көрсете отырып жауабын беруге міндетті.

Қосымша зерделеуді және тексеруді қажет ететін өтінішке жауап ол келіп түскен күннен бастап бір ай мерзімнен кешіктірілмей берілуге тиіс.

Бұқаралық ақпарат құралынан қойылған мәселелерді шешу құзыретіне кірмейтін мемлекеттік органдарға немесе өзге де ұйымдарға өтініш келіп түскен жағдайда, осы өтініш бес күн мерзімнен кешіктірілмей тиісті органдарға жіберіліп, бұл туралы бұқаралық ақпарат құралына хабарлануға тиіс.

Сұралып отырған мәліметтерді беруден бас тартылуға бұқаралық ақпарат құралының өкілі мемлекеттік басқару органдары мен лауазымды адамдардың азаматтар құқығына қысым жасайтын заңсыз әрекеттеріне шағым жасауға арналған заңда көзделген тәртіппен жоғары тұрған органға немесе лауазымды адамға, ал одан соң сотқа шағым жасауы мүмкін.

Теріске шығару құқығы

Азамат немесе заңды тұлға өзінің ар-намысына, қадір-қасиетіне немесе іскерлік беделіне нұқсан келтіретін мәліметтерді, егер мұндай мәліметтер таратушы олардың шындыққа сәйкестігін дәлелдемесе, сот арқылы теріске шығаруды талап етуге құқылы.

Егер азаматтың немесе заңды тұлғаның ар-намысына, қадір-қасиетіне немесе іскерлік беделіне нұқсан келтіретін мәліметтер бұқаралық ақпарат құралдарында таратылса, олар сол бұқаралық ақпарат құралдарында тегін теріске шығарылуға тиіс.

Егер аталған мәліметтер ұйымнан шыққан құжатта болған жағдайда, мұндай құжат алмастырылып немесе қайтарылып алынып, бұл құжаттағы мәліметтердің шындыққа сәйкес келмейтіндігі туралы адресатқа міндетті түрде хабарлануға тиіс.

Өзге реттерде теріске шығару тәртібін сот белгілейді.

Азаматтың немесе заңды тұлғаның бұқаралық ақпарат құралында теріске шығаруды не жауапты жариялау туралы талабы, егер бұқаралық ақпарат органы мұндай жарияланымнан бас тартса не бір айдың ішінде жарияланым жасама-са, сондай-ақ ол таратылған жағдайда, сотта қаралады.

Азаматқа немесе заңды тұлғаға қатысты олардың ар-намысына, қадір-қасиетіне немесе іскерлік беделіне нұқсан келтіретін мәліметтер таратылған болса, олар мұндай мәліметтерді теріске шығарумен қоса олардың таратылуы-

нан өздеріне келтірілген залалдың немесе моральдық зиянның орнын толтыруды талап етуге құқылы.

ЖУРНАЛИСТІҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ МЕН МІНДЕТТЕРІ

Журналистің құқықтары

- 1) ақпаратты іздестіруді жүзеге асыруға, сұратуға, алуға және таратуға;
- 2) мемлекеттік органдарға, барлық меншік нысандарындағы ұйымдарға баруына және өзінің қызмет бабындағы міндеттерін жүзеге асыруға байланысты олардың лауазымды адамдарының қабылдауында болуға, жабық шара өткізу туралы шешім қабылданғаннан басқа жағдайда өзін тіркеген орган өткізетін бар-лықшараларға қатысуға;
- 3) Қазақстан Республикасының заң актілерінде тыйым салынған жағдайларды қоспағанда, жазбалар, соның ішінде оларды дыбыс-бейне техникасын, кино-фото түсіру құралдарын пайдалана отырып жасауға;
- 4) журналистің куәлігін көрсету арқылы дүлей апаттар болған аудандарда, митингілер мен демонстрацияларда, сондай-ақ қоғамдық, топтық және жеке мүдделер мен наразылықтарды өзге де білдіру нысандарына қатысуға;
- 5) құжаттар мен материалдардың мемлекеттік құпиялар болып табылатын мәліметтері бар үзінділерін қоспағанда, олармен танысуға рұқсат алуға;
- 6) алынатын ақпараттың дұрыстығын тексеруге;
- 7) алынған ақпараттық материалдарды тексеру кезінде мамандарға жүгінуге;
- 8) өзі дайындаған хабарлар мен материалдарға қолын қойып, шартты атын (бүркеншік атын) көрсетіп таратуға;
- 9) материалдың мазмұны редакциялық түзетуден кейін журналистің жеке сеніміне қайшы келсе, оған өз қолы қойылып жариялануынан бас тартуға;
- 10) авторлық және ақпарат көздерінің құпиясы соттың талап етуімен жарияланған жағдайларды қоспағанда, бұл құпияларды сақтауға құқығы бар.

.Журналистің міндеттері Журналист:

- 1) Қазақстан Республикасының заңдарын басшылыққа ала отырып, езі шарттық қатынастарда тұрған бұқаралық ақпарат құралының қызмет бағдарламасын жүзеге асыруға;
- 2) шындыққа сәйкес келмейтін ақпаратты таратпауға;
- 3) ақпарат ұсынған адамдардың авторлығын көрсету туралы олар жасаған өтініштерді қанағаттандыруға;
- 4) жеке және заңды тұлғалардың заңды құқықтары мен мүдделерін құрметтеуге; 4-1) азаматтармен сұхбат жүргізген кезде дыбыс- немесе бейнежазбаны пайдалануға келісім алуға;
- 5) Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес өзіне жүктелген өзге де міндеттерді орындауға міндетті.

ЖУРНАЛИСТЕРІ ТІРКЕУ

Журналистерді тіркеу

Бұқаралық ақпарат құралдары мемлекеттік органдардың, қоғамдық бірлестіктер мен ұйымдардың келісімі бойынша олардың жанында өз журналистерін тіркей алады.

Журналист тіркелген мемлекеттік органдар, қоғамдық бірлестіктер мен ұйымдар оны өткізілетін отырыстар, кеңестер және өзге де шаралар жөнінде оған алдын ала хабарлауға, стенофаммалармен, хаттамалармен және өзге де құжаттармен қамтамасыз етуге міндетті.

Жабық шара өткізу туралы шешім қабылданған жағдайларды қоспағанда, тіркелген журналистің өзін тіркеген мемлекеттік органдар, қоғамдық бірлестіктер мен ұйымдар өткізетін отырыстарға, кеңесерге және басқа да шараларға қатысуға құқығы бар.

Егер журналист тіркеу ережелерін бұзса не өзін тіркеген мемлекеттік органдардың, қоғамдық бірлестіктер мен ұйымдардың ар-намысы мен қадір-қасиетіне нұқсан келтіретін, шындыққа сәйкес келмейтін мәліметтерді таратса, оның тіркелуі күшін жоюы мүмкін.

Қазақстан Республикасының бұқаралық ақпарат құралдарын шетелдерде тіркеу

Егер халықаралық шарттарда өзгеше көзделмесе, Қазақстан Республикасының бұқаралық ақпарат құралы иесінің Қазақстан Республикасының және өздері болған елдердің заңдарында көзделген тәртіппен басқа елдерде тілшілер қосынның ашуға, журналистерді тіркеуге құқығы бар.

Қазақстан Республикасындағы шетел бұқаралық ақпарат құралдары өкілдерінің қызметі

Шетел бұқаралық ақпарат құралдарының өкілдіктерін және олардың журналистерін тіркеуді Қазақстан Республикасының Сыртқы істер министрлігі жүргізеді.

Қазақстан Республикасында тіркелген шетел журналистерінің және басқа да шетел бұқаралық ақпарат құралдары өкілдерінің құқықтық жағдайы мен кәсіптік қызметі Қазақстан Республикасының заңдарымен және Қазақстан Республикасы бекіткен халықаралық шарттармен реттеледі.

Қазақстан Республикасының Конституциясын және осы Заңның нормаларын бұзатын шетелдік бұқаралық ақпарат құралдарының енімін таратуға сот тәртібімен тыйым салынады.

БҰҚАРАЛЫҚ АҚПАРАТ ҚҰРАЛДАРЫ ТУРАЛЫ ЗАҢДАРДЫ БҰЗУ ҮШІН ЖАУАПКЕРШІЛІК

Бұқаралық ақпарат құралдары туралы заңдарды бұзу үшін жауапкершілік негіздері

Азаматтардың немесе ұйымдардың (мемлекеттік органның, азаматтардың қоғамдық, шығармашылық, ғылыми, діни не өзге де бірлестігінің және заңды тұлғалардың) ар-намысы мен қадір-қасиетіне нұқсан келтіретін, шындыққа сәйкес келмейтін мәліметтерді тарату, бұқаралық ақпарат құралдары арқылы

сотқа ықпал жасау Қазақстан Республикасының заң актілерінде көзделген жауаптылыққа әкеп соғады.

Бұқаралық ақпарат құралдары туралы заңдарды бұзу үшін мемлекеттік органдардың және өзге де ұйымдардың оған кінәлі лауазымды адамдары, сондай-ақ бұқаралық ақпарат құралының иесі, таратушысы, бас редакторы (редакторы), таратылған хабарлар мен материалдардың авторлары жауапты болады.

Бұқаралық ақпарат құралының меншік иесі, бас редакторы (редакторы) Қазақстан Республикасының конституциялық құрылысын күштеп өзгертуді, оның тұтастығын бұзуды, мемлекет қауіпсіздігіне нұқсан келтіруді, соғысты, өлеуметтік, несілдік, ұлттық, діни, тектік-тағпық және рулық артықшылықты, қатыгездікті, зорлық пен порнографияны насихаттап, үгіттейтін хабарлар мен материалдарды таратқаны үшін, олардың алынған көздеріне қарамастан, Қазақстан Республикасының заң актілерінде белгіленген жауаптылықта болады.

Журналистің заңды кәсіптік қызметіне кедергі жасау Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген жауаптылыққа әкеп соғады.

Шындыққа сәйкес келмейтін мәліметтерді

тарату үшін жауапкершіліктен босатылатын реттер

Бұқаралық ақпарат құралында шындыққа сәйкес келмейтін мәліметтерді таратқаны үшін:

- 1) егер бұл мәліметтер ресми хабарлар мен құжаттарда айтылған болса;
- 2) егер олар жарнама және ақпарат агенттіктерінің немесе мемлекеттік органдардың баспасөз қызметінен алынса;
- 3) егер олар өкілді органдар депутаттарының, мемлекеттік органдардың, ұйымдардың лауазымды адамдарының және азаматтардың ресми сөйлеген сөздерінің сөзбе-сөз қайталанып берілуі болса;
- 4) егер олар алдын ала жазылып алынбай эфирге шығарылатын авторлық сөздерде не осы Заңға сәйкес редакциялауға жатпайтын мәтіндерде айтылса;
- 5) егер бұл мәліметтер осы Заңның 18-бабына сәйкес міндетті хабарларда айтылса, бас редактор (редактор), сондай-ақ журналист жауапты болмайды.